

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף חברה ורוח

מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

מילים הן לא רק משחק לוקחים אחריות על המילים

פעילות לתלמידי כיתות ה-1 לציון יום הזיכרון ה-21 לרצח יצחק רבין

פעילות זו מיועדת לשניים – שלושה שיעורים

חלק א': מהי אחריות?!

חלק ב': עיון בכרזה שעוצבה לציון יום הזיכרון ה-21 ליצחק רבין.

חלק ג': אומרים ועושים – לוקחים אחריות על המילים.

מטרות:

1. התלמידים ידונו במשמעות המושג אחריות.
2. התלמידים יכירו בצורך לנהל שיח דבור וכתוב בצורה אחראית.
3. התלמידים ישוחחו על יצחק רבין ויקשרו בין האירועים שקדמו להירצחו לבין המושג אחריות אזרחית.

המורה יפתח בדברים הבאים:

בי"ב בחשון תשנ"ו, 4.11.1995 נרצח ראש הממשלה ושר הביטחון יצחק רבין בסיומה של עצרת תמיכה בתהליך השלום אותו קידם. יצחק רבין נורה על ידי מתנקש יהודי שהתנגד לדרכו המדינית. השנה אנו מציינים 21 שנים להירצחו. יצחק רבין נולד בירושלים בשנת 1922 ומילא שורה ארוכה של תפקידים בזירה הציבורית: מפקד בפלמ"ח, רמטכ"ל, שגריר ישראל בארה"ב, ח"כ, שר וראש ממשלה. שנתיים לאחר הירצחו, בשנת 1997, חוקקה הכנסת חוק הקובע כי מדי שנה, בי"ב בחשוון, תציין מדינת ישראל את יום הזיכרון ליצחק רבין. ביום זה, מקיימים בתי ספר ומחנות צה"ל פעילויות העוסקות בדמותו של יצחק רבין ובחשיבות השמירה על הדמוקרטיה בחברה הישראלית.

חלק א': מהי אחריות?

למורה: לטובת הערכות מקדימה, רצוי לארגן את הכיתה בחצי גורן וכן לבקש מבעוד מועד מתנדב/ת מהכיתה שישמש כתצפית/נית ויתעד את תרגיל הפתיחה!

תרגיל פתיחה

- המורה יאמר: בדקות הקרובות אקריא מספר היגדים. כל תלמיד/ה שההיגד שהקראתי רלוונטי אליו מתבקש לקום. התלמידים שהיגד זה או אחר אינם רלוונטיים אליהם, יישארו לשבת.
- המורה יקריא את רשימת ההיגדים המצויה בנספח 1.
- בתום כל היגד, יבקש המורה מאחד התלמידים שקם לתאר ולהרחיב מעט יותר בנושא האחריות האישית שלו ביחס לאותו היגד.
- תוך כדי תיאורי התלמידים, ירשום המורה בצד אחד של הלוח משפטים רלוונטיים לנושא ה'אחריות' שעלו בדברי התלמידים (אני לוקח/ת...אני דואג/ת ל...אני שמ/ה לב ל... וכיוב')

בתום הקראת 8 ההיגדים הראשונים, ולאחר שמספר תלמידים תיארו את האופן בו היגדים אלו רלוונטיים לחייהם, ישאל המורה את השאלות הבאות:

1. אילו ביטויים חזרו על עצמם בתשובות התלמידים? (חשוב להתייחס לרשימת המילים שכתב המורה בצד הלוח).
2. לאור מה שנאמר עד כה, מהי לדעתכם "אחריות"?

בתום תשובות התלמידים, יכתוב המורה במרכז הלוח את המושג "אחריות" ואת ההגדרה למושג;

"היכולת של אדם לבצע תפקידים ומשימות / מעשים באופן מלא ונאמן...."

בתום תשובות התלמידים, המורה ירחיב את הגדרת מושג ה"אחריות" שעל הלוח ויכתוב;

"... בין אם הוטלו עליו, בין אם מתוך בחירה"

3. **מתי אנו מוכנים / יכולים לקחת אחריות?**

המשך השיח;

4. האם לדעתכם לילדים צריך להיות תחומי אחריות בביתם? מדוע כן? מדוע לא?
5. האם יש דברים שילדים לא צריכים להיות אחראים עליהם? (למשל כסף, ניקיון) מדוע?
6. האם יש דברים שאתם רוצים שיהיו תחת אחריותכם? תנו דוגמאות והסבירו מדוע.

לאחר שהתלמידים השיבו, המורה ירחיב את הגדרת המושג "אחריות" ויוסיף:

"....לקחת אחריות היא חלק מרכזי בתהליך ההתבגרות. אדם שלא יכול לקחת אחריות על מעשיו, יתקשה לתפקד בחברה."

1. המורה יסביר לתלמיד/ה שיש לרשום על דף את הנתונים שעלו מתוך תרגיל הפתיחה:

1. איזה היגד היה הכי רלוונטי לתלמידים? (באיזה מקרה עמד מספר התלמידים הגדול ביותר).

2. איזה היגד היה הכי לא רלוונטי לתלמידים? (ההיגד בו עמד מספר התלמידים הקטן ביותר).

3. עד כמה היגדים 9-11 היו רלוונטיים לתלמידים?

המורה יבקש מאחד התלמידים להקריא את ההגדרה במלואה.

המשך השיח

7. אילו סוגי אחריות עלו מתוך ההיגדים? (אחריות כבן משפחה, אחריות כתלמיד, וכיוב')
8. האם יש לכם תחומי אחריות נוספים שלא הוזכרו עד כה? מהם?

לאחר קריאת כלל ההיגדים, יבקש המורה מהתצפיתן/ית להציג בפני הכיתה את הנתונים הבאים, לפי הסדר הבא:

1. איזה היגד היה הכי רלוונטי לתלמידים? (באיזה מקרה עמד מספר התלמידים הגדול ביותר).
2. איזה היגד היה הכי לא רלוונטי לתלמידים? (ההיגד בו עמד מספר התלמידים הקטן ביותר).
3. עד כמה היגדים 9-11 היו רלוונטיים לתלמידים?

למורה: לאחר שהתצפיתן/ית מסר לכיתה את הנתונים, מומלץ לשאול את השאלות הבאות:

1. מדוע לדעתכם היגד X היה הרלוונטי ביותר עבורכם?
2. מדוע לדעתכם היגד Y היה הכי לא רלוונטי?
3. מה משמעות התוצאות שהתקבלו ביחס להיגדים 9-11?
4. כיצד ניתן להגביר את המודעות האישית לאחריות?

למורה: בעקבות השיח על אחריות ועצמאות, ניתן לאפשר לכל תלמיד להחליט על דבר מה,

- עליו ייקח אחריות בשנה זו אליו יתחייב באופן פורמלי באמצעות כתב התחייבות (נספח 2).
- המורה יבקש מכל תלמיד/ה לחשוב על מעשה / פעילות אותו יקח תחת אחריותו בשנה הקרובה (לדוגמא: ניקיון החדר, פינוי המדיח משולחן האוכל וכו').
 - המורה יבקש מתנדבים מהכיתה, שישתפו את חבריהם בבחירה שלהם ואת הסיבות לה.
 - המורה יחלק לכל תלמיד/ה כתב התחייבות (נספח 2) אותו יתבקש למלא.
 - כאקט הצהרתי וסמלי, ניתן להכין קיר כיתתי בנושא, שיורכב מכתבי ההתחייבות, במהלך השנה ניתן לחזור אליו ולעקוב אחר ההתחייבויות.

המורה יסכם חלק זה של הפעילות באמצעות הקטע הבא:

המילה "אחריות" היא מילה מדהימה,
כמו בכל מילה בשפה העברית,
גם מאחוריה עומדת משמעות וחשיבה.
ראשית היא מתחילה ב- 'א' ומסתיימת ב- 'ת'.
הכוונה היא שכשמישהו לוקח אחריות,
היא צריכה להיות מ- 'א' ועד 'ת', כלומר-
מהתחלה ועד לסופה....
שנית, המילה אחריות היא מילה במשמעות מצטברת,
מה זאת אומרת?
אחריות מתחילה ב-'א',
א' זה אני.
קודם כל אני צריך לקחת אחריות על עצמי.
ל- 'א' נוספת 'ח' = אח,
לאחר אחריות על עצמי אני יכול לקחת אחריות על אחי.
והכוונה- למעגל הקרוב אליי.
כעת מגיעה ה- 'ר' ומתקבל ה"אחר":
השלב הזה הוא לקחת אחריות על האחר-
הכוונה לאנשים אחרים.
והנה מצטרפת 'י' הקטנה, שהיא בעצם כה גדולה.
ברגע שלקחתי אחריות על שלושת המעגלים הראשונים,
אני יכול להוביל אחרי!
והגיע תורה של ה-ו' = אחריו!
לאחר שבכל התחומים הפגנתי אחריות,
האחרים יבינו שאפשר ללכת אחרי!
כולם יכריזו-"אחרינו" -
ממנו כדאי לקחת דוגמא לאחריות אמיתית!
ולבסוף - המילה **אחריות**.
מה שעוד לומדים מהמילה החשובה הזאת,
שיש חשיבות לסדר:
אדם אינו יכול להיות אחראי על האחר,
לפני שלקח_אחריות על עצמו!!!

חלק ב':

הצגת הכרזה שעוצבה לציון יום הזיכרון ה-21 לרצח יצחק רבין בבתי הספר היסודיים

(במליאה - מומלץ לשבת עם התלמידים במעגל ולהניח את הכרזה במרכז המעגל)

המורה יציג את הכרזה ויסביר כי כרזה זו היא אחת הכרזות שנבחרה לעמוד במרכז הפעילות החינוכית לציון יום השנה ה-21 לרצח יצחק רבין. המורה יבקש מהתלמידים לצייץ אילו אסוציאציות, תחושות ורגשות היא מעלה בהם.

להלן מבחר שאלות לדיון:

1. מה רואים בכרזה? אילו אלמנטים / אובייקטים מופיעים בה? (רצוי להתייחס בצורה פשוטה וללא פרשנות למה שרואים בכרזה: מילים, מגנטים, צבעים וכיוב').
2. "לוקחים אחריות על המילים" - למה הכוונה? מי לוקח אחריות? איך אפשר לקחת אחריות על מילים? האם צריך לקחת אחריות על כל מילה? מדוע?
3. אילו מחשבות או רגשות מעוררת בכס הכרזה?
4. כשנשאלה מעצבת הכרזה, רות גופמן, ממשרד הפירסום גופמן קריאייטיב, מה היה הרציונל שעמד מאחורי עיצובה, היא השיבה:
"למילים יש משמעות. מילים בונות אווירה, מעשים, מהות ותוכן. במיוחד בעידן הדיגיטלי, עוברים המסרים מהר יותר, ולתפוצה משמעותית יותר מבעבר, ועל כן עוצמת המילים גדולה מבעבר.
הכרזה לרגל יום הזיכרון ה-21 לרצח יצחק רבין מעוצבת ע"י עזרים פשוטים, כמעט ילדותיים, בצבעים שמחים ובאווירה של חופש, כדי להדגיש את הפער העצום בין קלות האמירה לבין המשמעות הכבדה של אמירתה.
המסר של הכרזה הוא שדווקא הקלות והחופש שבהם ניתן להגיד את הדברים, בעידן הדיגיטלי, הם אלה שצריכים להביא אותנו למחשבה עמוקה יותר על משמעותן של המילים, טרם אמירתן. כל אחד מאיתנו צריך לקחת אחריות על מה שהוא אומר, כי מילים יכולות להרוג".
5. האם אתם מסכימים עם דבריה? הסבירו תשובותיכם.
6. האם הכרזה מתאימה לציון את יום הזיכרון השנתי ליצחק רבין? אם כן, מדוע? אם לא, מדוע לא?
7. איזה מסר אחר ניתן היה לכתוב במרכז הכרזה, שיתאים למסר שלה? (למשל: מילים הן לא רק משחק, חיים ומוות ביד הלשון וכיוב').

חלק ג':

אומרים ועושים: לוקחים אחריות על המילים

יצירת אמנה כיתתית בנושא התבטאויות ברשת (דוגמא ללוח נספח ב')

המורה יציג לתלמידים את שיר השיימינג (המופיע בקישור מטה) ויבקש מהתלמידים להקשיב למילותיו:

<https://www.youtube.com/watch?v=0lyWmXjEqqw>

המורה ישאל: אילו סיטואציות מתוארות בשיר? כיצד הן קשורות לנושא השיעור: "לוקחים אחריות על המילים"?

המורה יאמר:

בשנים האחרונות מתקיים שיח ציבורי בעניין גבולות חופש הביטוי ברשתות החברתיות. בכיתות רבות מתנהלות קבוצות שונות בוואטסאפ. לעיתים, השיח המתקיים בקבוצות הללו פוגעני. מומחים אומרים שקיים הבדל בין תוכן וסגנון הדברים הנאמרים בשיחה פנים מול פנים לבין התוכן והסגנון של הדברים הנכתבים בצ'ט או דרך במקומות אחרים ברשתות החברתיות;

המורה ישאל:

1. האם אתם חשים בהבדלים בסגנון ובתוכן בין מסרים שנכתבים לבין מסרים שנאמרים פנים מול פנים?
2. ממה ההבדל הזה נובע?

המורה יאמר:

הרשתות החברתיות מאפשרות לנו להתבטא באנונימיות, מבלי שאנו מסתכלים בעיניים של זולתנו. הרשתות החברתיות נותנות לנו כוח רב. אולי רב מדי, מאחר ולחיצה אחת על המקש יכולה להעביר מידע כזה או אחר לעשרות, לפעמים מאות ואפלי אנשים בו זמנית.

כילדים בוגרים, האחראים על עיצוב הסביבה בה אנו חיים, כאזרחי מדינת ישראל, האחראים, בין היתר (יחד עם המבוגרים) על עיצוב החברה בה אנו חיים ועל איכות החיים של אותה חברה, יש לקחת אחריות.

- המורה יחלק את הכיתה לחמש קבוצות פעילות.
- כל קבוצת פעילות תקבל דף פעילות הנושא את הכותרת "אמנה כיתתית - לוקחים אחריות על המילים" (נספח מספר 3).
- כל קבוצה תתבקש לחשוב על 5 כללים של "אסור" ו"מותר" הנוגעים להתנהלות אחראית של שיח דבור או כתוב (למשל - אסור לשלוח הודעת וואטסאפ מבלי שקראתי אותה שוב ווידאתי את שהיא אינה פוגענית)
- לאחר שכל קבוצה סיימה את העבודה הקבוצתית, יציג נציג מכל קבוצה את הכללים שגובשו.
- בסופה של ההצגה ירכז המורה על גבי הלוח את הכללים שנוצרו ויבקש ממספר תלמידים להכין "קיר כיתתי" ובו מוצגים הכללים הללו וכן חתימותיהם של כלל תלמידי הכיתה.

למורה: במהלך השנה ניתן לחזור ולבדוק את התנהלות הכיתה בעניין זה.

נספח 1

1. אני אחראי/ת לשמור על אחי הקטן/ים
2. אני אחראי/ת בעת חציית כביש
3. אני אחראי/ת לסדר את הילקוט ליום הבא
4. אני אחראי/ת על הכנת שיעורי הבית
5. אני אחראי/ת על ניקיון החדר שלי
6. אני אחראי לשמור על התנהגות נאותה במהלך שיעורים
7. אני אחראי/ת על חיית המחמד שלי
8. אני אחראי/ת לבריאותי
9. אני אחראי על יצירת אווירה נעימה בסביבה שלי
10. אני אחראי על מעשיי
11. אני אחראי על מילותיי

נספח 2:

אני בוחר/ת לקחת אחריות על...

כתב התחייבות

חשוב לי:

- להיות עצמאי/ת יותר
- לתרום יותר
- לקחת אחריות על תחומים רחבים יותר מבעבר,

לכן השנה

אני לוקח/ת אחריות על:

חתימה שלי

חתימת המחנך/ת

